

Śladami Żydów w Warszawie

WIEDZA W PIGUŁCE

W chwili wybuchu II wojny światowej w liczącej 1,3 mln mieszkańców Warszawie społeczność żydowska przekraczała 300 tysięcy osób. Żydzi często osiedlali się w Warszawie w rejonie zajęтым dziś przez Park Świętokrzyski oraz Pałac Kultury i Nauki, a najzamożniejsi kupowali lub wznosili domy w najbardziej wielkomiejskich dzielnicach Warszawy albo w podmiejskich uzdrowiskach. Najliczniejsze ślady materialne żydowskiej historii miasta po lewej stronie Wisły zachowały się w rejonie pl. Grzybowskiego.

Plac Grzybowski był początkowo rynkiem targowym prywatnego miasteczka Grzybów, następnie stał się placem miejskim. Ludność żydowska zamieszkiwała jego okolice od początku XIX wieku. W latach 60. partery kamienic wokół placu były zajęte wyłącznie przez sklepy żydowskie, z których większość specjalizowała się w artykułach metalowych. Wraz z rozwojem miasta wzrastała liczba ludności żydowskiej w tym rejonie. Zasobni żydowscy kupcy i finansjści budowali wielopiętrowe kamienice. Tak znacznej koncentracji Żydów odpowiadała wielka liczba domów modlitwy. W 1926 r. przy placu i przyległych doń odcinkach ulic Twardej, Grzybowskiej i Bagno funkcjonowały 32 domy modlitwy, w tym dwie duże synagogi przy ul. Twardej 4 i 6. Wiele z żydowskich kamienic, domów modlitwy i synagog zostało zniszczonych podczas wojny.

Jedyny zachowany w Warszawie obustronnie zabudowany fragment dawnej żydowskiej ulicy znajduje się na ul. Próznej i obejmuje:

- kamienicę nr 7 – siostr Braun,
- kamienicę nr 9 – Naftala Perlmana i Zalmana Nożyk (obie z 1882 r.),
- kamienicę nr 14 – Majera Wolanowskiego (z 1900 r.),
- kamienicę nr 12 – Majera Neufelda (z ok. 1911-1912 r.).

Domy te reprezentują ewolucję stylistyki warszawskich czynszówek od neorenesansu i eklektyzmu po wczesny modernizm. Kolejne dwie zabytkowe kamienice przetrwały na posesji nr 10 przy pl. Grzybowskim. Wybudowano je w 1820 i 1821 r. według projektu Fryderyka A. Lessla w stylu późnego klasycyzmu. Tylko mniejsza z nich (prawa) zachowała do dziś pierwotny wygląd. Większy dom został w latach 1857-1858 znacząco rozbudowany i przekształcony dla handlującego furazem Szulima Haberfelda.

Wojnę przetrwała także synagoga Nożyków (ul. Twarda 6). Jest to jedyna zachowana, historyczna warszawska synagoga. Została zaprojektowana w stylu neoromańskim i była jedną z największych prywatnych bóżnic „podwórzowych”. Została zbudowana w latach 1898-1902 wg projektu Karola Kozłowskiego z Fundacji Ryfki i Zalmana Nożyków, właścicieli pobliskiej, także do dziś zachowanej kamienicy przy ul. Próznej 9.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Lekcja powinna zostać poprzedzona wycieczką po Warszawie śladami kultury żydowskiej. Uczestnicy i uczestniczki powinni wykonać własne zdjęcia, krótkie filmy, za zgodą przewodnika/przewodniczki nagrać fragment wypowiedzi o danym obiekcie. Uczestnicy i uczestniczki pracują w sieci, czytając wiadomości ze strony: www.sztetl.org.pl Następnie wykorzystują te informacje, by stworzyć plakaty, infografiki, reportaże, wywiady itp.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją specyfikę poszczególnych źródeł informacji przeznaczonych do użytku edukacyjnego lub rozrywkowego;
- wiedzą, że źródła informacji należy wybierać świadomie, mając na uwadze potrzeby informacyjne oraz cel wykorzystania informacji;
- wiedzą, że należy oceniać wiarygodność informacji, biorąc pod uwagę różne kryteria, w tym wiarygodność źródła;
- potrafią samodzielnie i w grupie gromadzić materiały na dowolny temat przy użyciu jednego medium;
- znają i próbują tworzyć złożone komunikaty: audycje radiowe, memy, komiksy, plakaty i infografiki;
- umieją samodzielnie przygotować prostą opowieść medialną z wykorzystaniem mediów jednego typu (zdjęć, grafik lub filmów);
- znają warszawskie miejsca związane z kulturą żydowską (synagogi, cmentarze itp.);
- potrafią wskazać te miejsca na mapie współczesnej Warszawy.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 2 min
Forma: rozmowa

Zapytaj uczestniczki i uczestników, które miejsca poznane podczas wycieczki najbardziej zapadły im w pamięć. Dopytaj o przyczyny. Poinformuj też, że celem lekcji jest stworzenie własnych prac na podstawie wiadomości ze strony www.sztetl.org.pl. Jest to jeden z największych, a może największy właśnie, portal pokazujący historię, kulturę i życie codzienne Żydów mieszkających na terenach Polski. Celem tego projektu jest umacnianie relacji polsko-żydowskich i przybliżanie Polakom tematyki żydowskiej.

2.

Czas: 35 min
Forma: praca w parach
Pomoce: **materiał pomocniczy - przykłady obiektów**, komputery z dostępem do internetu i programami umożliwiającymi wykonanie ćwiczenia

Podziel uczestników i uczestniczki na dwuosobowe zespoły. Każdy z nich pracuje przy jednym komputerze. Poproś, aby młodzież weszła na stronę: www.sztetl.org.pl. W panelu poziomym odszukują „miasta” i wybierają ze spisu treści **Warszawę**. Następnie pokaż część „zabytki” i tam: synagogi i domy modlitwy, cmentarze i zabytki kultury materialnej. Każdej grupie zostaje przydzielony jeden obiekt (wybór należy do osoby prowadzącej, w załączniku znajdują się **przykłady obiektów**). Grupy mogą losować nazwy obiektów. Zadanie dla wszystkich grup polega na:

- przeczytaniu informacji tekstowych,
- odszukaniu jednego innego źródła dotyczącego danego obiektu (przypomnij o wiarygodności różnych źródeł internetowych),
- przygotowaniu w innej formie wiadomości znalezionych w sieci.

O formie decyduje osoba prowadząca. Dobrze, aby grupy posłużyły się różnymi formami, np.:

- plakat (w wybranym programie graficznym),
- infografika,
- krótki reportaż radiowy,
- wywiad radiowy z ekspertem,
- krótka prezentacja multimedialna itd.

Młodzież powinna wykorzystać nie tylko wiadomości z sieci, ale też własne zdjęcia, filmy, nagrania, które wykonane zostały podczas wycieczki. Zadaniem osoby prowadzącej jest pełnienie funkcji doradczej – podpowiadanie i komentowanie. Praca powinna zająć całą lekcję. Następna natomiast powinna być poświęcona omówieniu wyników prac – każdy zespół ma możliwość opowiedzenia o wynikach, a także o trudnościach związanych z przygotowaniem materiału (wymiana doświadczeń).

3.

Czas: 8 min

Forma: rozmowa

Przed końcem zajęć dokonaj podsumowania. Poproś, aby uczestnicy i uczestniczki krótko opowiedzieli/opowiedziały o tym, co udało im się wykonać, i ocenili/oceniły stopień trudności wykonywanych zadań.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- znają zabytki i miejsca związane z kulturą żydowską w Warszawie?
- potrafią wskazać je na mapie?
- rozumieją znaczenie i rolę kultury żydowskiej w Warszawie?

Opcje dodatkowe

MATERIAŁY

materiał pomocniczy - przykłady obiektów

ZADANIE DLA UCZNIĄ

Sporządź w zeszycie krótką notatkę na temat wybranego przez siebie miejsca związanego z kulturą żydowską w Warszawie.

SŁOWNICZEK

- **źródła informacji:**
- **mem:** najczęściej zdjęcie lub inna forma grafiki wraz z podpisem; memy rozpowszechniane są głównie w mediach społecznościowych.

CZYTELNIA

- Zieliński Jarosław, Majewski Jerzy, **Spacerownik po żydowskiej Warszawie**, Wydawnictwo Agora-Gazeta, Warszawa 2014.

Tekst: , scenariusz: Małgorzata Bazan, konsultacja merytoryczna: Jarosław Zieliński. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/sladamizydoww-warszawie/>.

Publikację finansuje m.st. Warszawa

Podstawa programowa:

Język polski, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Informatyka, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

II. Wyszukiwanie, gromadzenie i przetwarzanie informacji z różnych źródeł; opracowywanie za pomocą komputera: rysunków, tekstów, danych liczbowych, motywów, animacji, prezentacji multimedialnych.